

Tomasz Siudek

Szkola Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

ROZWÓJ GOSPODARCZY – ASPEKTY TEORETYCZNE I PRAKTYCZNE

ECONOMIC DEVELOPMENT – THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

Słowa kluczowe: rozwój gospodarczy, mierniki rozwoju gospodarczego, determinanty rozwoju gospodarczego
Key words: economic development, measures of economic development, determinants of economic development

Abstrakt. Celem badań było określenie poziomu i czynników rozwoju gospodarczego w wybranych krajach na świecie. Przedstawiono teorie i mierniki rozwoju gospodarczego oraz jego poziom i determinanty. Badania dotyczyły 2011 r. Najwyższy poziom rozwoju gospodarczego pod względem PKB *per capita* miały kraje, takie jak: Luksemburg, Norwegia, Katar, Szwajcaria, Kuwejt i Australia. Polska z wynikiem 13,5 tys. dolarów zaliczała się do krajów o niskim PKB na mieszkańca. Według innych mierników rozwoju gospodarczego – HDI, LPI i HPI, Polska zajmowała odpowiednio: 39., 28. i 77. miejsce wśród badanych 173 krajów.

Wstęp

Pojęcie rozwoju gospodarczego w ekonomii definiowane jest w różny sposób. Według Marksa rozwój gospodarczy to przechodzenie zachodzących w społeczeństwie zmian ilościowych w jakościowe oraz doskonalenie społeczeństwa, państwa i gospodarki. Zdaniem francuskiego ekonomisty Perroux [1961] rozwój gospodarczy jest połączeniem zmian psychologicznych i społecznych ludności, które czyni ją zdolną do kumulowania i trwałego zwiększania swojego realnego produktu. W ujęciu Marciniaka [2006] rozwój gospodarczy oznacza zmiany zdolności wytwórczych, stosunków ekonomicznych, produkcji, struktury i mechanizmu funkcjonowania gospodarki, konsumpcji oraz środowiska naturalnego. Skutkiem rozwoju gospodarczego jest więc udoskonalanie wszystkich jego czynników, a także wzrost ilości i jakości dóbr oraz usług, służących zaspokojeniu określonych potrzeb. Piasecki [2003] uważa, że rozwój gospodarczy jest pojęciem szerokim, które zawiera elementy jakościowe i obejmuje przemiany w sferach gospodarki, polityki, kultury, systemu instytucji, ekologii, techniki i technologii. Ron Shaffer – założyciel Centrum Wspólnoty i Rozwoju Gospodarczego w USA definiuje rozwój gospodarczy jako proces kreowania nowych miejsc pracy, powiększania dochodów i bogactwa, czego efektem jest wzrost jakości życia ludności.

Rzeczony rozwój gospodarczy jest długofalowym procesem przemian dokonujących się w gospodarce. Korzyścią z tytułu wzrostu rozwoju gospodarczego jest podwyższenie standardu życia ludności, zwiększenie produkcji, polepszenie sytuacji socjalnej społeczeństwa, większe bezpieczeństwo publiczne. Głównymi determinantami rozwoju gospodarczego są: zasoby naturalne, polityka gospodarcza i pieniężna państwa, sprawność funkcjonowania instytucji, poziom edukacji i opieki zdrowotnej, rozkład bogactwa w społeczeństwie, poziom demokracji, otwartość rynków, ochrona środowiska, rozwój infrastruktury, wielkość nakładów na badania naukowe i rozwój. Problem badawczy rozwoju gospodarczego jest bardzo ważny. Nie tylko możemy go badać na poziomie poszczególnych krajów, ale również na poziomie regionów, powiatów i gmin.

Celem badań było określenie poziomu i determinant rozwoju gospodarczego w wybranych krajach na świecie.

Materiał i metodyka badań

Przedstawiono wybrane teorie ekonomiczne i mierniki rozwoju gospodarczego. Spośród teorii rozwoju gospodarczego zaprezentowano klasyczne teorie rozwoju gospodarczego – Adama Smitha, Davida Ricardo, Thomasa Malthusa i Johna Stuarta Milla, teorię przedsiębiorcy i teorię

innowacji Schumpetera oraz teorię trwałego i zrównoważonego rozwoju. Przedstawiono także poziom rozwoju gospodarczego w wybranych krajach na świecie w ujęciu ważniejszych mierników rozwoju gospodarczego, takich jak PKB *per capita*, indeks rozwoju społecznego, wskaźnik dobrobytu i indeks szczęśliwej planety. Zbadano związek między wybranymi miernikami rozwoju gospodarczego wykorzystując współczynniki korelacji i regresji.

Dane dotyczące rozwoju gospodarczego na świecie dotyczyły 2011 r. i pochodziły z Banku Światowego, Human Development Report oraz stron internetowych. W celu określenia determinant rozwoju gospodarczego w Polsce, USA i Japonii zastosowano analizę regresji krokowej wstecz, w której wykorzystano 30 zmiennych makroekonomicznych. Otrzymane wyniki dotyczące rozwoju gospodarczego przedstawiono na rysunkach i w tabelach.

Rozwój gospodarczy w świetle wybranych teorii ekonomicznych

Od ponad 200 lat badacze zadają sobie fundamentalne pytanie, dlaczego niektóre kraje stały się bogatymi, a inne nadal pozostają biedne. Próbują oni znaleźć rozwiązanie tego problemu, określając sposób, w jaki państwa mniej zamożne mogą wejść na ścieżkę trwałego rozwoju. Do ważniejszych prac w literaturze światowej z zakresu rozwoju gospodarczego należą prace: Nelsona i Wintera [1974], Kondanassisa [1982], Street'a [1987], Lucasa [1988], Norgaarda [1988], Scully [1988], Grier'a i Tullock'a [1989], Gastil'a [1990], Solowa [1994], Bardhama [1997], Assane i Grammy [2003] i Kaldaru [2008].

Ekonomiści opracowali wiele teorii na temat warunków koniecznych dla rozwoju gospodarczego. Według przedstawicieli klasycznej teorii rozwoju gospodarczego Adama Smitha, Davida Ricardo, Thomasa Malthusa i Johna Stuarta Milla głównym czynnikiem rozwoju gospodarczego jest postęp techniczny, który warunkuje wzrost wydajności pracy. Ekonomistów klasycznych niepokoiła jednak zależność między zyskami a przyrostem ludności. Według nich wraz ze wzrostem zysków wzrasta zatrudnienie oraz całkowita wielkość płac, co zachęca robotników do powiększania rodzin. Większa liczba ludności z kolei jest przyczyną absorpcji zysków, powodując tym samym zahamowanie rozwoju gospodarczego [Spengler 1976, Kamerschen i in. 1999].

Karol Marks uważał, że głównymi czynnikami wpływającymi na poziom życia społeczeństwa są warunki ekonomiczne. Zgodnie z teoriami ekonomistów klasycznych twierdził on, że rozwój gospodarczy ściśle uzależniony jest od postępu technicznego, mającego istotny wpływ na poziom akumulacji kapitału. Zdaniem Marksa głównym czynnikiem akumulacji kapitału jest niski poziom płac. Marks uważał, że praca jest jedynym źródłem wartości powstałym w procesie produkcji. Według niego właściciele będą starali się wynagradzać robotników na poziomie ich minimalnej egzystencji, co doprowadzi do spadku konsumpcji i w ostateczności do kryzysów gospodarczych. Powstała z tego powodu niestabilność w gospodarce doprowadzi w końcu do upadku kapitalizmu i narodzin systemu socjalistycznego [Kamerschen i in. 1999].

Trzecią teorią rozwoju gospodarczego jest teoria przedsiębiorcy i innowacji Schumpetera. Zgodnie z założeniami tych teorii, przedsiębiorca musi posiadać „ducha przedsiębiorczości”, czyli mieć skłonność do ponoszenia ryzyka oraz poszukiwania okazji do zdobycia bogactwa, a także wprowadzać innowacje. Według Schumpetera innowacje to: produkcja nowego towaru lub usługi, opanowanie nowego rynku w kraju lub za granicą, nawiązywanie kooperacji z innymi producentami. Przedsiębiorca dokonuje „twórczej destrukcji równowagi rynkowej i gospodarczej” przez wprowadzanie nowych wynalazków. Według Schumpetera innowacje przynoszą wysokie zyski, powodując tym samym proces naśladownictwa, a ostatecznie ich upowszechnienie i osiągnięcie stanu równowagi w gospodarce. Jednak sytuacja ta nie trwa długo, gdyż pojawiają się kolejni przedsiębiorcy, którzy wprowadzając innowacje burzą tę równowagę.

Kolejną teorią przywoływaną często w ostatnich latach jest teoria trwałego i zrównoważonego rozwoju, rozumiana jako zaspokajanie potrzeb obecnego pokolenia nie ograniczając możliwości zaspokajania potrzeb przyszłych pokoleń. Zasada ta wymaga przestrzegania równowagi w trzech podstawowych wymiarach: ekonomicznym, społecznym i środowiskowym. Ideę zrównoważonego rozwoju można także zdefiniować jako ogół zasad określających filozofię postępowania w skali mikro- i makroekonomicznej.

Mierniki rozwoju gospodarczego

Rozwój gospodarczy można rozpatrywać w kontekście dobrobytu materialnego, dobrobytu człowieka i zrównoważonego rozwoju. Przez dobrobyt materialny należy rozumieć bogactwo jednostki, grupy lub gospodarki. Dobrobyt człowieka to szczęście i zadowolenie z życia. Z kolei zrównoważony rozwój to ciągły i trwały rozwój w sferach ekonomicznej, społecznej i środowiskowej. Najważniejsze mierniki rozwoju gospodarczego z punktu widzenia wymienionych sfer przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Mierniki rozwoju gospodarczego
Table 1. Economic development measures

Dobrobyt materialny/ <i>Material wealth</i>	Szczęście, zadowolenie z życia (dobrobyt człowieka)/ <i>Happiness, satisfaction with life (human wellbeing)</i>	Zrównoważony rozwój/ <i>Sustainable development</i>
Produkt Krajowy Brutto/ <i>Gross Domestic Produkt</i> Produkt Krajowy Netto/ <i>Net Domestic Produkt</i> Indeks zrównoważonego dobrobytu ekonomicznego/ <i>Index of sustainable economic welfare</i> Wskaźnik postępu realnego/ <i>Real progress indicator</i> Wskaźnik krajowego postępu/ <i>Indicator of national progress</i> Indeks dobrobytu materialnego/ <i>Index of material welfare</i>	Produkt Krajowy Brutto/ <i>Gross Domestic Produkt</i> Indeks rozwoju społecznego/ <i>Human Development Index</i> Wskaźnik szczęścia i satysfakcji z życia/ <i>Indicator of happiness and satisfaction with life</i> Indeks szczęśliwej planety/ <i>Happy planet index</i> Subiektywny dobrobyt (powodzenie)/ <i>Subjective welfare (success)</i> Indeks dobrobytu/ <i>Legatum prosperity index</i>	Wskaźniki zrównoważonego rozwoju/ <i>Sustainable development indicators</i> Ekologiczny ślad/ <i>Ecological footprint</i> Indeks zrównoważonego środowiska/ <i>Environmental sustainability index</i> Indeks szczęśliwej planety/ <i>Happy planet index</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie Briguglio 1997, Assane, Grammy 2003
Source: own study based on Briguglio 1997, Assane, Grammy 2003

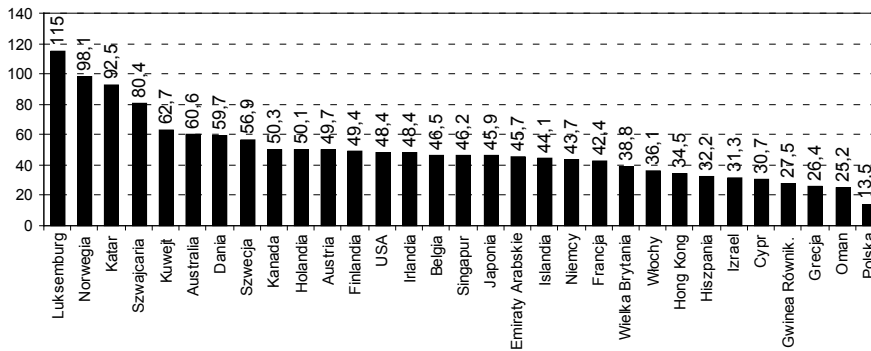
Najczęściej stosowanym miernikiem rozwoju gospodarczego jest produkt krajowy brutto (PKB) definiowany jako wartość produkcji i usług wytworzonych na terenie danego kraju w określonym czasie (najczęściej w danym roku). PKB nie jest właściwą miarą rozwoju gospodarczego, ponieważ:

- obejmuje tylko działalność gospodarczą, której wzrost może redukować dobrobyt ludzi, jak również negatywnie wpływać na środowisko naturalne,
- nie obejmuje wszystkich zasobów (w szczególności zasobów gospodarstw domowych),
- nie obejmuje ważnych obszarów życia ludzi, jak: zdrowie, edukacja, warunki pracy, wykorzystanie wolnego czasu, równość, czy relacje społeczne,
- ignoruje istotne czynniki zrównoważonego rozwoju (np. ochronę środowiska, kapitał ludzki i społeczny).

Rozwój gospodarczy na świecie

Według danych Banku Światowego najwyższy nominalny PKB *per capita* na świecie w 2011 r. wystąpił w Luksemburgu, Norwegii, Katarze i Szwajcarii (rys. 1). Przekraczał on tam 80 tys. dolarów na mieszkańca. Polska z wynikiem 13,5 tys. dolarów zaliczała się do krajów o niskim PKB na mieszkańca. Reasumując należy stwierdzić, że wysoki rozwój gospodarczy w Europie występuje głównie w krajach skandynawskich i Beneluksu, a najniższy w krajach środkowo-wschodniej Europy. Bardzo wysoki PKB *per capita* występuje w krajach bogatych w ropę naftową – Katar, Kuwejt i Emiraty Arabskie oraz w Australii i USA.

Głównymi determinantami rozwoju gospodarczego w Polsce, mierzonego PKB *per capita* były centralny rządowy dług publiczny brutto i wydatki na wojsko (tab. 2). Wzrost tych zmiennych objaśniających powodował odpowiednio wzrost i spadek PKB *per capita*. W USA na rozwój gospodarczy wpływały statystycznie istotnie centralny rządowy dług publiczny, wzrost liczby

Rysunek 1. PKB per capita na świecie w 2011 r. [tys. USD]

Figure 1. GDP per capita in the world in 2011 [thous. USD]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego 2011
Source: own study based on the World Bank data 2011Tabela 2. Determinanty rozwoju gospodarczego w Polsce
Table 2. Determinants of economic growth in Poland

Zmienna zależna (y): PKB per capita [euro]/Dependent variable (y): GDP per capita [euro]				
Parametr regresji/ Parameter of regression	Wartość estymowana/ Estimate value	Błąd standardowy/ Standard error	Statystyka t-Studenta/ T-Statistic	Wartość p/ p-Value
Wartość stała/Constant	5 432,84	914,03	5,94	0,0006
Centralny rządowy dług publiczny brutto (x_1)/ Central government gross debt (x_1) [mln euro]	0,02	0,00	19,45	0,0000
Wydatki na wojsko (x_2) [% PKB]/ Military spending (x_2) [% of GDP]	-1 349,37	473,83	-2,85	0,0248

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego, $R^2 = 98,26\%$
Source: own study based on the World Bank data, $R^2 = 98,26\%$ Tabela 3. Determinanty rozwoju gospodarczego w USA
Table 3. Determinants of economic growth in the U.S.

Zmienna zależna (y): PKB per capita [tys. USD]/The dependent variable (y): GDP per capita [thous. USD]				
Parametr regresji/Parameter of regression	Wartość estymowana/ Estimate value	Błąd standardowy/ Standard error	Statystyka t-Studenta/ t-Statistic	Wartość p/ p-Value
Wartość stała/Constant	15,96	5,66	2,82	0,0372
Centralny rządowy dług publiczny brutto (x_1) [mld USD]/Central government gross debt (x_1) [bln USD]	0,001	0,00	5,54	0,0026
Wzrost liczby ludności (x_2)/Population growth (x_2) [%]	15,75	5,27	2,99	0,0305
Wzrost importu towarów i usług (x_3)/The increase in imports of goods and services (x_3) [%]	0,14	0,04	3,78	0,0129

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego, $R^2 = 86,33\%$
Source: own study based on the World Bank data, $R^2 = 86,33\%$

ludności oraz wzrost importu towarów i usług (tab. 3). Zależność rozwoju gospodarczego od tych zmiennych była dodatnia. W Japonii rozwój gospodarczy zależał od wydatków na konsumpcję, eksportu towarów i usług, krajowych oszczędności netto i liczby ludności (tab. 4). Wzrost zmiennych x_1 i x_2 determinował wzrost rozwoju gospodarczego, a wzrost zmiennych x_3 i x_4 spadek rozwoju gospodarczego.

Tabela 4. Determinanty rozwoju gospodarczego w Japonii
 Table 4. Determinants of economic growth in Japan

Zmienna zależna (y): PKB per capita [tys. USD]/The dependent variable (y): GDP per capita [thous. USD]	Wartość estymowana/ Estimate value	Błąd standardowy/ Standard error	Statystyka t-Studenta/ T-Statistic	Wartość p/ p-Value
Wartość stała/ Constant	418,11	127,48	3,28	0,0220
Wydatki na konsumpcję [mld USD] (x_1)/ Consumption expenditure [bln USD] (x_1)	0,01	0,00	9,67	0,0002
Eksport towarów i usług [mld USD] (x_2)/ Exports of goods and services [bln USD] (x_2)	0,01	0,00	2,87	0,0349
Krajowe oszczędności netto [mld USD] (x_3)/ The national net savings [bln USD] (x_3)	-0,01	0,00	-1,96	0,1077
Liczba ludności (x_4)/Population (x_4) [mln]	-3,27	1,01	-3,22	0,0234

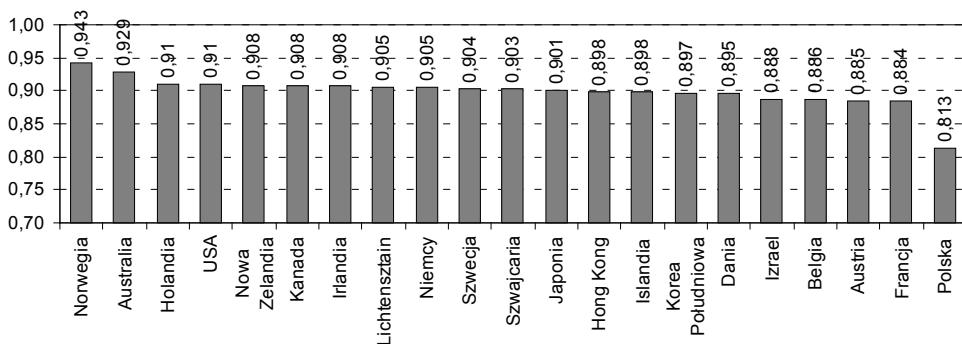
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego, $R^2 = 98,17\%$
 Source: own study based on the World Bank data, $R^2 = 98,17\%$

Indeks rozwoju społecznego – HDI (human development index)

Ze względu na wady PKB jako miernika rozwoju gospodarczego zaczęto poszukiwać innych mierników. Jednym z nich jest indeks rozwoju społecznego – HDI (human development index), który publikowany jest dla większości krajów na świecie w Human Development Report. Założycielem tego raportu jest Mahbub ul Hag.

HDI uwzględnia takie cechy, jak: długość życia i stan zdrowia społeczeństwa, poziom wykształcenia społeczeństwa i warunki życia ludności. Krytycy tego miernika do jego wad zaliczają nieuwzględnienie takich aspektów, jak: ochrona środowiska, bezpieczeństwo publiczne, sprawiedliwość społeczna, czy stabilność polityczna.

W 2011 r. najwyższy HDI wykazywały Norwegia, Australia, Holandia, USA i Nowa Zelandia (rys. 2). Polska z HDI na poziomie 0,813 zajęła 39 miejsce na 173 badane kraje. Z danych na rysunku 2 wynika, że najwięcej krajów z najwyższym HDI było w Europie, natomiast w ogóle nie było w tej grupie krajów z Ameryki Południowej i Afryki. Krajami o najniższym poziomie HDI były: Kongo, Niger, Burundi, Mozambik i Czad (rys. 3). Spośród 20 krajów o najniższym HDI wszystkie za wyjątkiem Afganistanu pochodziły z Afryki.

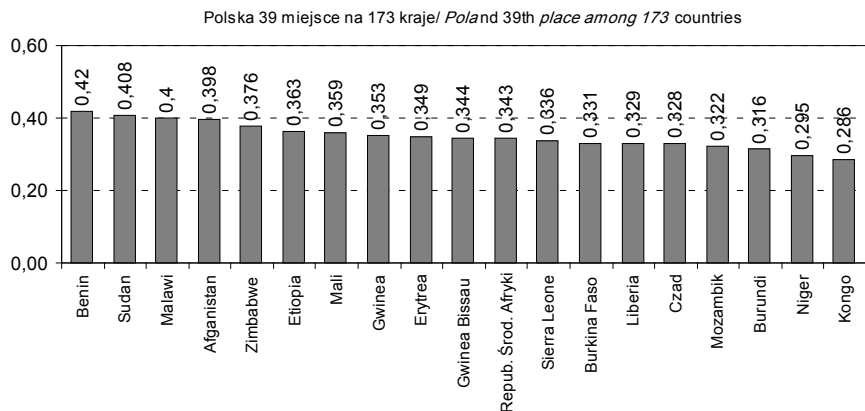

Rysunek 2. Kraje o najwyższym indeksie rozwoju społecznego w 2011 r.

Figure 2. Countries with the highest human development index in 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie Human Development Report 2011

Source: own study based on the Human Development Report 2011

Rysunek 3. Kraje o najniższym indeksie rozwoju społecznego w 2011 r.

Figure 3. Countries with the lowest human development index in 2011

Źródło: jak na rys. 2

Source: see fig. 2

Wskaźnik dobrobytu – LPI (*legatum prosperity index*)

Innym wskaźnikiem rozwoju gospodarczego jest wskaźnik dobrobytu – LPI (*legatum prosperity index*), który obejmuje takie aspekty, jak:

- rozwój gospodarki,
- poziom przedsiębiorczości,

Tabela 5. Wskaźnik dobrobytu – ranking krajów w 2011 r.

Table 5. Legatum Prosperity Index – ranking of countries in 2011

Ranking/ Ranking	Kraj/Country	Cechy wykorzystywane w rankingu/Features used in the ranking							
		gospodarka/ economy	przedsiębiorczość/ entrepreneurship	zarządzanie/ management	edukacja/ education	zdrowie/health	bezpieczeństwo/ safety	wolność osobista/ personal freedom	kapitał społeczny/ social capital
1	Norwegia	3	8	12	4	4	2	3	1
2	Dania	14	1	3	5	16	8	5	2
3	Australia	7	7	6	1	14	14	4	4
4	Nowa Zelandia	24	13	2	2	22	9	2	3
5	Szwecja	6	2	4	11	12	5	8	7
6	Kanada	5	9	5	10	15	7	1	8
7	Finlandia	15	3	7	3	13	4	16	6
8	Szwajcaria	1	10	1	29	2	12	17	13
9	Holandia	9	12	10	14	9	17	7	5
10	USA	18	5	9	13	1	26	12	9
11	Irlandia	35	11	14	12	11	3	9	10
12	Islandia	71	6	15	8	3	1	6	11
13	Wielka Brytania	21	4	8	19	17	23	13	12
14	Austria	11	18	11	17	8	16	25	16
15	Niemcy	8	16	17	27	6	20	15	15
28	Polska	45	35	36	24	30	25	36	22

Źródło/Source: www.prosperity.com/countries.aspx

- zarządzanie,
- poziom edukacji,
- poziom ochrony zdrowia,
- poziom bezpieczeństwa,
- swobody obywatelskie i kapitał społeczny.

W rankingu krajów na świecie pod względem poziomu wskaźnika dobrobytu czołowe miejsca zajmowały: Norwegia, Dania, Australia, Nowa Zelandia, Szwajcaria, Kanada, Finlandia, Szwajcaria, Holandia i USA (tab. 5). Pod względem rozwoju gospodarki najlepsza była Norwegia, przedsiębiorczości – Dania, zarządzania – Szwajcaria, edukacji – Australia, zdrowia – USA, bezpieczeństwa – Islandia, wolności osobistej – Kanada i kapitału społecznego – Norwegia. Polska w rankingu zajęła 28 miejsce. Najlepiej wypadła pod względem rozwoju kapitału społecznego, a najgorzej pod względem rozwoju gospodarki. Najniższym wskaźnikiem dobrobytu odznaczały się kraje afrykańskie i azjatyckie, takie jak: Republika Środkowej Afryki, Zimbabwe, Etiopia, Pakistan i Jemen.

Indeks szczęśliwej planety – HPI (*happy planet index*)

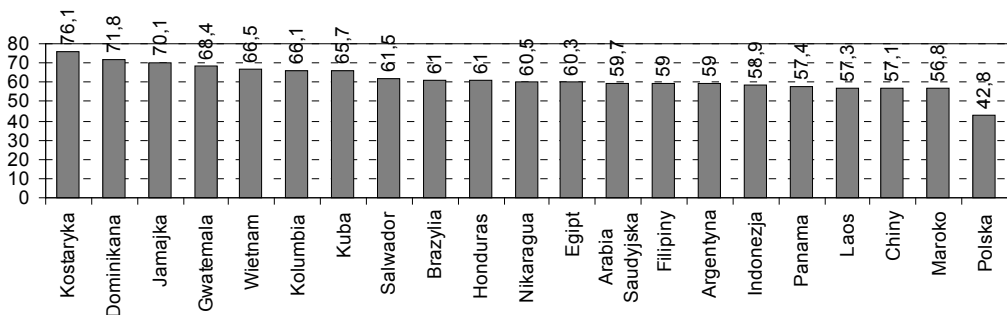
Innym wskaźnikiem rozwoju gospodarczego jest indeks szczęśliwej planety – HPI, który został wprowadzony w 2006 r. przez New Economics Foundation. Indeks ten określa poziom szczęścia ludzi na ziemi, niezależnie od bogactwa, które posiadają. HPI uwzględnia takie składowe, jak: spodziewaną długość życia ludzi, zadowolenie z życia i tzw. ślad ekologiczny, mierzony stopniem zużycia zasobów środowiska naturalnego i zdolnością środowiska do regeneracji.

Dokładna funkcja HPI sprowadza się do pomnożenia zadowolenia z życia przez długość życia i podzielenie przez ślad ekologiczny. Zaletami HPI jest to, że jest prosty w obliczaniu, stanowi połączenie miękkich i twardych cech – bierze pod uwagę zadowolenie ludzi z życia i wykorzystanie zasobów środowiska naturalnego w poszczególnych krajach. Wadą tego wskaźnika jest to, że takie cechy, jak szczęście i zadowolenie z życia są subiektywne i osobiste.

W rankingu krajów ze względu na poziom HPI najwyższe miejsca na świecie zajmują: Kostaryka, Dominikana, Jamajka i Gwatemala. Polska zajmuje 77 miejsce na 143 badane kraje (rys. 4). Wynika z tego, że najbardziej szczęśliwymi krajami są kraje z Ameryki Środkowej i Południowej oraz Azji Południowo-Wschodniej, a najmniej kraje z Afryki, Ameryki Północnej i kraje z środkowo-wschodniej Europy – Rosja, Ukraina i Białoruś.

Na podstawie danych 141 krajów na świecie zbadano związek między ważniejszymi wskaźnikami rozwoju gospodarczego (tab. 6). Wskaźnik PKB *per capita* był bardzo silnie skorelowany z HDI, natomiast w ogóle nie był skorelowany z HPI. Wskaźnik HDI był słabo skorelowany ze wskaźnikiem HPI, chociaż obliczona korelacja była statystycznie istotna. Podsumowując,

Polska 77 miejsce na 143 kraje/ Poland 77th place among 143 countries

Rysunek 4. Kraje według indeksu szczęśliwej planety w 2011 r.

Figure 4. Countries by Happy Planet Index in 2011

Źródło/Source: www.happyplanetindex.org/learn/download-report.html

należy stwierdzić, że zastosowanie omawianych wskaźników przy określaniu rozwoju gospodarczego nie dają jednoznacznych rezultatów. Głównym powodem takiego stanu jest to, że przy szacowaniu tych wskaźników uwzględniane są różne cechy.

Przytoczone poniżej motto Ronalda Regana na temat rozwoju gospodarczego, powinno być brane pod uwagę przez rządy państw w prowadzonej polityce gospodarczej: „My, którzy żyjemy w społeczeństwach wolno-rynkowych wierzymy, że wzrost, dobrobyt i ostatecznie ludzkie spełnienie są tworzone oddolnie, a nie odgórnie przez rząd. Tylko wtedy, gdy pozwolimy naturze ludzkiej na inwencję i kreatywność, gdy damy jednostkom możliwość osobistego udziału w określaniu polityk gospodarczych i korzystaniu z ich osiągnięć – tylko wtedy społeczeństwo może być ekonomicznie żywotne, dynamiczne, postępowe i wolne. Ufaj ludziom. Jest to jedyna niepodważalna lekcja z całego okresu powojennego, która stoi w sprzeczności z przekonaniem, że sztywne regulacje rządowe są niezbędne dla rozwoju gospodarczego”.

Tabela 6. Związek między wybranymi miernikami rozwoju gospodarczego
Table 6. The relationship between selected measures of economic development

Wyszczególnienie/ Specification		PKB per capita/ GDP per capita	HDI	HPI
PKB per capita/ GDP per capita	n	–	141	141
	r	–	0,78**	-0,02
HDI	n	141	–	141
	r	0,78**	–	0,38**
HPI	n	141	141	–
	r	-0,02	0,38**	–

n – liczba par obserwacji badanych cech/n – number of pairs of observations examined features, ** – współczynnik korelacji r statystycznie istotny przy $p \leq 0,01$ /correlation coefficient r statistically significant at $p \leq 0.01$

Źródło: opracowanie własne

Source: own study

Wnioski

Szybkie tempo przemian we współczesnym świecie sprawia, że tradycyjne teorie rozwoju gospodarczego są niewystarczające. W rezultacie dostępne wyjaśnienia teoretyczne okazują się często przestarzałe, ponieważ wykazują prawidłowości historyczne i nie odpowiadają w pełni rzeczywistości.

W celu podniesienia poziomu rozwoju gospodarczego, poszczególne państwa na świecie, w tym Polska powinny: stwarzać warunki do powiększania bogactwa przez obywateli, poprawiać stan opieki zdrowotnej, poprawiać zakres i jakość usług edukacyjnych, dbać o bezpieczeństwo obywateli, poprawiać stan ochrony środowiska, dbać o zachowanie bogactwa kulturowego, kreować aktywną postawę obywatelską w społeczeństwie, jak również przestrzegać zasad demokracji.

Rozwój gospodarczy obejmuje oprócz zmian ilościowych, także zmiany jakościowe. Wydaje się, że przy badaniu rozwoju gospodarczego pole analiz powinno być rozszerzone o procesy demograficzne, ekologię, innowacje, rozwój nauki i techniki oraz procesy społeczno-kulturowe.

Opracowane rankingi rozwoju gospodarczego na poziomie lokalnym w krajach UE mogą być wykorzystane w polityce regionalnej państwa w zakresie dopłat unijnych. Wydaje się, że problem dysproporcji rozwoju gospodarczego w polityce regionalnej należałoby rozpatrywać nie w skali regionów, tylko mniejszych obszarów, ponieważ bardzo często duże aglomeracje na terenie regionów zawyżają stan rzeczywisty rozwoju gospodarczego pozostałych obszarów.

Występujące mierniki rozwoju gospodarczego cały czas powinny być udoskonalane, aby jak najbardziej odzwierciedlać rzeczywistą jakość życia poszczególnych społeczeństw. Wiarygodne indeksy rozwoju gospodarczego powinny stanowić cenne źródło informacji w prowadzeniu polityki społeczno-gospodarczej w krótkim i długim okresie.

Literatura

- Assane D., Grammy A. 2003: *Institutional framework and economic development: international evidence*, Applied Economics, vol. 35, p. 1811-1817.
- Bardham P. 1997: *Corruption and development: a review of issues*. Journal of Economic Literature, vol. 35, p. 320-347.
- Briguglio L. 1997: *Alternative Economic Vulnerability Indices for Developing Countries*. Report prepared for the Expert Group on Vulnerability Index, United Nations Department of Economic and Social Affairs-UN(DESA).
- Gastil R.D. 1990: *The Comparative Survey of Freedom*, Experiences and Suggestions Studies in Comparative International Development, vol. 25(1), p. 25-50.
- Grier K.B., Tullock G. 1989: *An Empirical Analysis of Cross-National Economic Growth, 1951-1980*, Journal of Monetary Economics vol. 24, p. 259-276.
- Kaldaru H. 2008: *Social and institutional factors of economic development: evidence from Europe*. Baltic Journal of Economics, vol. 8(1), p. 29-51.
- Kamerschen D.R., McKenzie R.B., Nardinelli C. 1999: *Ekonomia*, Fundacja Gospodarcza NSZZ Solidarność, Gdańsk.
- Kondanassis A.J. 1982: *Economic and non-economic aspects of development. The less developed countries: a synthesis*, The Journal of Economics, vol. 7, p. 92-97.
- Lucas R.E. 1988: *On the Mechanics of Economic Development*, Journal of Monetary Economics, vol. 69, p. 177-192.
- Marciniak S. 2006: *Makro- i mikroekonomia. Podstawowe problemy*, PWN, Warszawa.
- Nelson R., Winter S. 1974: *Neoclassical vs. Evolutionary Theories of Economic Growth*, Critique and Prospectus. Economic Journal, vol. 84(4), p. 886-905.
- Norgaard R.B. 1988: *Sustainable Development: A Coevolutionary View*, Futures, vol. 16, p. 606-20.
- Perroux F. 1961: *L'économie du XXe siècle*, reprint PUG, Paris.
- Piasecki R. 2003: *Rozwój gospodarczy a globalizacja: ekonomia rozwoju w zderzeniu z rzeczywistością*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Scully G. 1988: *The Institutional Framework and Economic Development*, Journal of Political Economy vol. 96(3), p. 652-662.
- Solow R.M. 1994: *Perspectives on Growth Theory*, Journal of Economic Perspectives, vol. 8(1), p. 45-54.
- Spengler J. 1976: *Adam Smith on Population Growth and Economic Development*, Development Review, vol. 2(2), p. 167-180.
- Street J.H. 1987: *The Institutionalism Theory of Economic Development*, Journal of Economic Issues vol. 21(4), p. 1861-1887.
- Timor-leste Human Development Report 2011. Managing natural resources for human development: developing the non-oil economy to achieve the MDGs.

Summary

The aim of this study was to determine the level and factors of economic development in the selected countries around the world. The paper presents theories and measures of economic development as well as its level and determinants. The study covers 2011 data. The highest level of economic development in terms of GDP per capita was observed in such countries as: Luxembourg, Norway, Qatar, Switzerland, Kuwait and Australia. Poland with GDP per capita at 13.5 thousand US dollars belonged to low-GDP countries. With respect to other measures of economic development – HDI, LPI and HPI, Poland occupied the 39th, 28th and 77th place respectively among 173 surveyed countries.

Adres do korespondencji
dr hab. Tomasz Siudek
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw
ul. Nowoursynowska 166
02-787 Warszawa
tel. (22) 593 42 26
e-mail: tomasz_siudek@sggw.pl